

A nonprofit szektor legfontosabb jellemzői, 2015

Tartalom

Bevezetés	1
A szervezetek száma	1
A közhasznúság változása a civil törvény tükrében	2
Gazdasági háttér	3
Humán erőforrás	3
A nonprofit szektor gazdasági súlya a nemzetgazdaságban	4
A klasszikus civil szektor súlya a teljes nonprofit szektoron belül ...	4

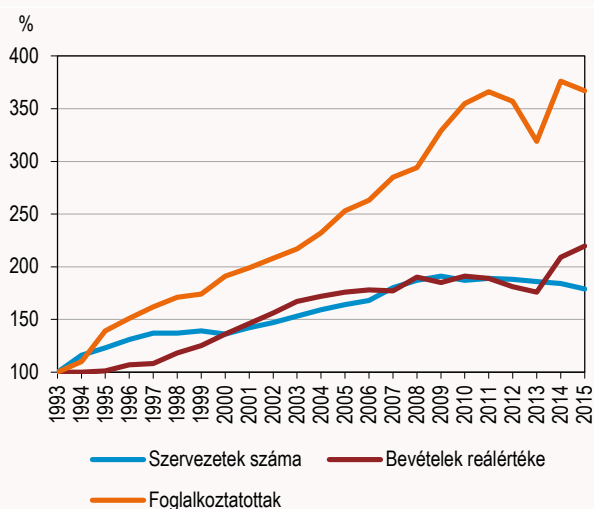
Bevezetés

A nonprofit szférában 2015-ben valamivel több mint 62 ezer – az előző évinél mintegy 1700-zal kevesebb – szervezet működött. A szektor arculatának meghatározó tényezői évek óta konstansnak tekinthetők: míg a klasszikus civil szervezetek számosságukkal (54 ezer darab), addig a nonprofit vállalkozások magas bevételeikkel (átlagosan 187 millió forint) árnyalják a szektor képét.¹ A szféra időbeni fejlődését makroszinten három fontos mutatóval lehet érzékeltetni: a működő szervezetek számával, a bevételek reálértékével és a foglalkoztatotti létszámmal. Ezek értékei a rendszeres statisztikai megfigyelés kezdete (1993) óta 2008-ig szinte folyamatosan nőttek. A gazdasági válság bekövetkeztével azonban ez a tendencia a foglalkoztatottság kivételével igen mérsékeltté vált. 2012-ben viszont először fordult elő, hogy mindhárom görbe lefelé mozdult el az előző évhez képest. A szervezetek számának azóta is tartó csökkenése betudható az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. (a továbbiakban: civil) törvény hatásának, amely a szektoron belül egy „tisztulási” folyamatot indított el.² A munkavállalók számának folyamatos növekedése – kivéve a 2013. évi, az egészségügyi intézményrendszer államosítása miatt bekövetkezett visszaesést – megtörni látszik, 2015-ben

2,5%-os csökkenést tapasztalhattunk. Ezzel szemben a bevételek reálértéke 4,9%-kal növekedett.

1. ábra

A nonprofit szektor fejlődése (1993=100%)

A szervezetek száma

2015-ben mintegy 62,2 ezer civil és egyéb nonprofit szervezetből bő egyharmaduk (21 ezer) alapítványi formában, 41 ezer társas nonprofit szervezetként működött. A nonprofit szervezetek osztályozási rendszerében történt 2015–2016. évi módszertani váltás³ kisebb változást idézett elő a szervezetek tevékenységi főcsoport szerinti megoszlásában. Az alapítványok jelentős részének tevékenysége a korábbiaknak megfelelően az oktatáshoz (33%), a szociális ellátáshoz (16%) és a kultúrához (15%) kötődött. A társas nonprofit szervezetek körében az előző évhez hasonlóan a szabadidős (23%) és a sportegyesületek (19,5%), valamint a kulturális szervezetek (14%) aránya volt a legnagyobb.

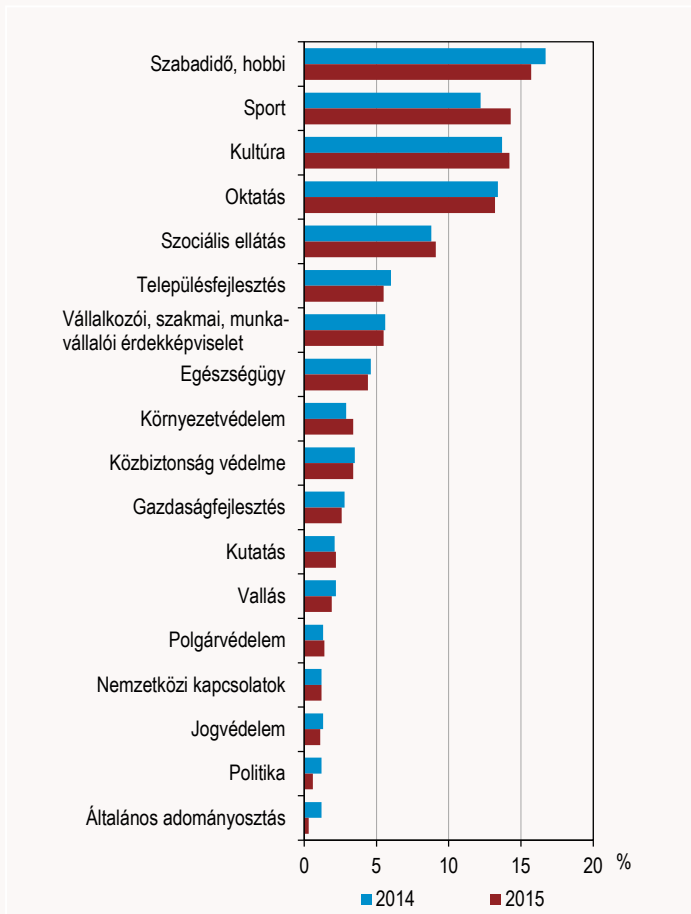
¹ Szervezeti formák szerint a klasszikus civilek közé tartoznak a magánalapítványok, illetve az egyesületek, szövetségek; *nonprofit vállalkozásoknak* nevezzük a nonprofit gazdasági társaságokat, valamint idesoroljuk az előbbiekhöz képest elenyésző gazdasági súlyú, a kormányzati, önkormányzati alapítású – jobbára közfeladat ellátására, támogatására szakosodott – közalapítványokat is. A nonprofit szervezetek harmadik csoportját az *érdekképviseletek* (köztestületek, munkaadói, munkavállalói és szakmai szervezetek) alkotják.

² A civil törvény kimondja, hogy az éves pénzügyi beszámoló kötelező beküldésének elmulasztása következményeképp a bíróság kezdeményezi ezen szervezetek megszüntetését, illetve törlését.

³ A nonprofit szervezetek osztályozási rendszerében a 18 tevékenységi főcsoport változatlan maradt, azonban a további bontásokban történtek olyan változások, amelyek elmozdulást eredményeztek a főcsoportok között is. (Ez leginkább jogi forma szerint a nonprofit gazdasági társaságokat, tevékenység szerint a sport- és szabadidős szervezeteket érintette.) További információ: www.ksh.hu/osztalyozasok_nszor

2. ábra

A nonprofit szervezetek megoszlása tevékenységcsoportok szerint

A közhasznúság változása a civil törvény tükrében

Magyarországon 1997-ben született törvény a közhasznúságról.⁴ A törvény ennek két fokozatát jelölte meg, az „egyszerű”, mértékhatározó nélküli szint mellett kiemelkedően közhasznú minősítést is lehetett szerezni. A közhasznú státus megszerzése akkoriban nem volt bonyolult feladat, gyakorlatilag bármelyik szervezet meg tudott felelni az előírásoknak, és egy egyszeri kérelmezési folyamat során határozatlan időre meg is kaphatta a minősítést. A másfél évtizedig fennálló szabályozás eredményeképpen a civil szféra nagyjából fele vált közhasznúvá, és további 5–6% kiemelkedően közhasznúvá.

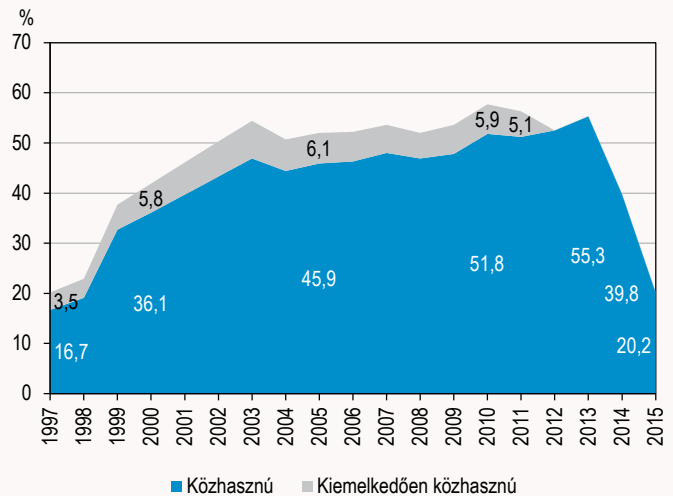
A 2011-ben elfogadott törvény egyik legfontosabb újítása az volt, hogy az egyfokozatúvá vált minősítést határozott időre és közfeladat ellátásához kötötte.

Miután a 2012-es évet közhasznúként kezdő szervezetek két évig még megtartották ezt a státusukat, illetve az azóta alakult, vagy a már létező, de minősítéssel nem rendelkező – azt elérni óhajtó – szervezeteknek is két évet kell várni az elbírálásig (ehhez a törvény szerint két lezárt üzleti év adatai szolgálnak alapul), így 2014 júniusától lehet nyomon követni a folyamatot. A törvényszékeknek majdnem másfél évbe telt a kérelmek elbírálása, illetve az automatikusan „kiesőkről” szóló határozatok meghozatala, így a 2015 végi bírósági adatok szerint a bejegyzett szervezetek alig több mint 20%-a rendelkezett közhasznú minősítéssel, szemben a 2013. évi „kifutó évben” mért 55%-kal.

⁴ Az 1997. évi CLVI. törvény a közhasznú szervezetekről.

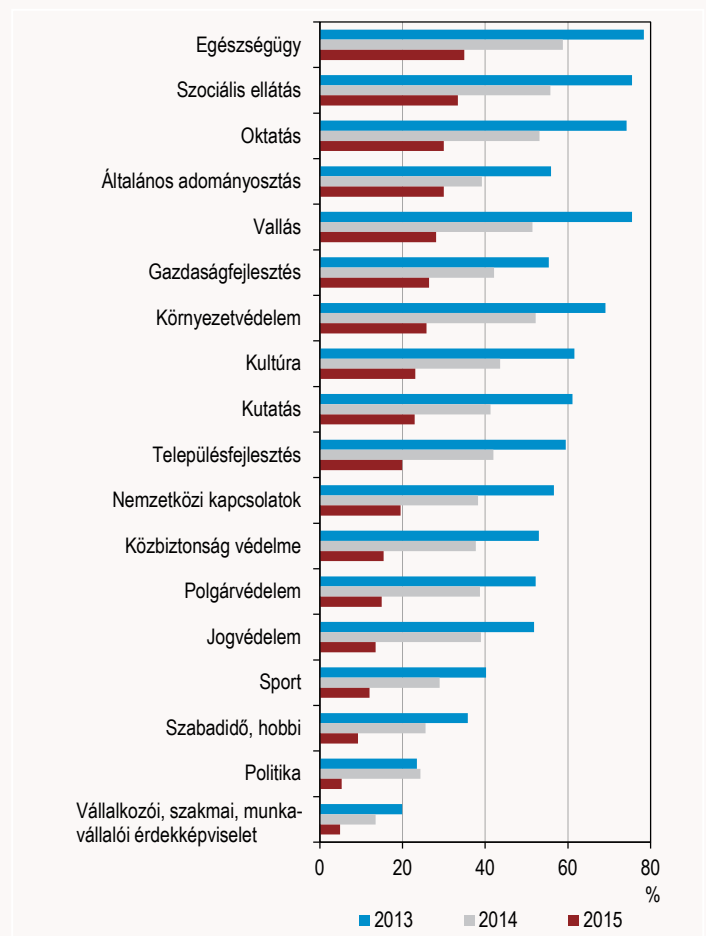
3. ábra

A közhasznú és kiemelkedően közhasznú nonprofit szervezetek arányának változása a teljes szektoron belül

4. ábra

A közhasznú nonprofit szervezetek arányának változása a szektoron belül, tevékenységcsoportok szerint

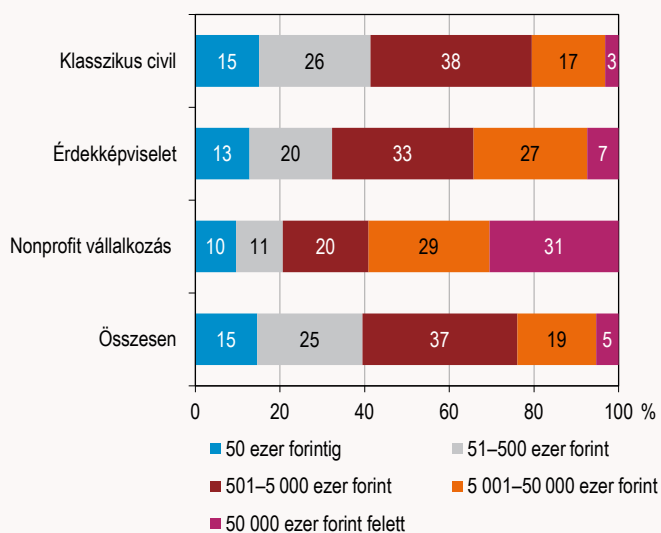

Gazdasági háttér

A szektoron belül a szervezetek csupán 3,9%-a nem folytatott semmilyen pénzügyi tevékenységet 2015-ben. Teljes pénzforgalmat 91%-uk bonyolított le, 1,5%-uk csak bevételt, 3,3%-uk csak kiadást könyvelt el. A 2015-re vonatkozó összbevétel több mint 1543 milliárd forint volt, az előző évihez viszonyítva folyó áron és reálértéken egyaránt 4,9%-kal nőtt. Az 500 ezer forint alatti éves bevételű szervezetek aránya 41-ről 39%-ra csökkent. Az alacsony bevétel továbbra is a klasszikus civil szervezetek esetében a leggyakoribb.

5. ábra

A nonprofit szervezetek megoszlása bevétel nagyság szerint, 2015

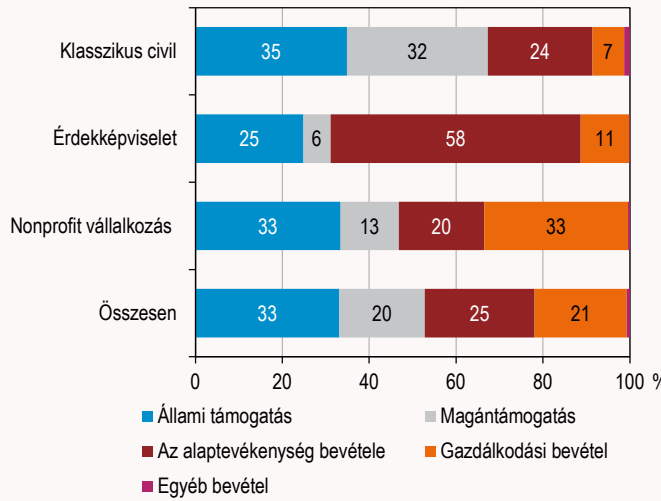

A bevételek aránya településtípusonként továbbra is eltér. 2014-hez hasonlóan az összbevétel 55%-a a fővároshoz, 6,6%-a a községekhez került.

A nagyszámú szabadidős, oktatási – de némileg még a sportszervezetek is – súlyuknál sokkal kisebb arányban részesedtek a forrásokból. A gazdaság-, valamint településfejlesztésben tevékenykedő szervezetek pénzügyi helyzete viszont az átlagnál sokkal kedvezőbben alakult a nonprofit gazdasági társaságok miatt.

6. ábra

A nonprofit szervezetek bevételeinek megoszlása források szerint, 2015

Az állami támogatásokból származó források aránya növekedett. A teljes szektor bevételeinek harmada (33%) származott állami vagy önkormányzati költségvetésből, ami a korábbi évinél 4,2 százalékponttal, összeszerűen 86 milliárd forinttal több. Ez a társasági adóból adható látványosport- és kulturális célú felajánlások állami támogatásokhoz való átsorolásának is az eredménye.⁵ Ezzel szemben a saját (alaptevékenységi, vállalkozási) bevételek aránya 51-ről 46%-ra csökkent, így a szektor 48%-os támogatási mutatója⁶ 53%-ra nőtt.

2015-ben pályázat útján közel 14 ezer szervezet részesült az erre fenntartott összesen 196 milliárd forintból, vagyis a szektorban minden nyolcadik forint ebben a formában jutott el a szervezetekhez.

A vizsgált időszakban 11 ezer szervezet nyújtott pénzbeli vagy természetbeni adományt, amelynek egynegyede a lakosságnak, illetve háromnegyede különböző szervezeteknek jutott. A 164 milliárd forintnyi támogatásból 147 milliárd forint pénzbeli adomány volt.

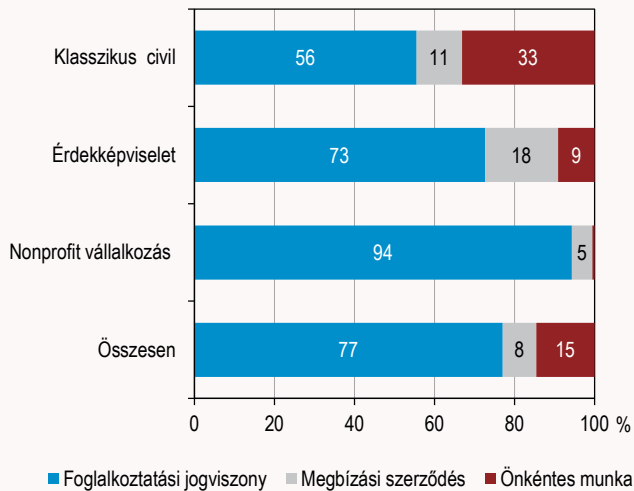
Humán erőforrás

2015-re a nonprofit szektorban munkaviszonnyal rendelkezők összlétszáma 2014-hez képest 6,9%-kal csökkent. Ez a létszám több mint 142 ezer fő volt, ebből 101 ezer főállású, teljes munkaidős és 41 ezer nem főállású, részmunkaidős munkavállaló. A szektor együttes teljesítménye így 120 ezer számított főállású munkájának felelt meg, 65%-uk a nonprofit gazdasági társaságokban, háromtizedük egyesületekben vagy alapítványokban tevékenykedett. A fizetett alkalmazottak 68%-ának a főváros és a megyeszékhelyek nonprofit szervezetei biztosítottak munkalehetőséget, egynegyedük kisvárosi, 7,5%-uk községi szervezeteknél dolgozott. A szektorban mért átlagos, több mint 2,3 millió forintos bruttó éves bér – az előző évhez hasonlóan – 21%-kal elmaradt a nemzetgazdaságban mért átlagos bruttó keresettől.

2015-ben a szektorban tevékenykedő önkéntes segítők becsült száma 413 ezer fő volt. Az általuk teljesített 47 millió munkaóra több mint 22,7 ezer főállású foglalkoztatott munkaidejének felelt meg,⁷ munkájuk becsült értéke 53 milliárd forintra tehető. A lakossági segítség különösen a kisebb szervezetek számára jelentős. Az 50 ezer forint alatti bevételi kategóriában az önkéntes munka értéke meghaladta a pénzbevétel 14-szeresét, az 51 és 500 ezer forint közötti összeggel gazdálkodó szervezetek esetében is annak több mint másfélszeresét.

7. ábra

A nonprofit szektor humán erőforrásának összetétele munkaidő-ráfordítás alapján, 2015

⁵ A 2014-ben külön tételként szereplő társaságiadó-támogatásból származó bevételeket a statisztikai besorolás értelmében a magántámogatások között számoltuk el. A hivatalos bírósági állásfoglalás alapján azonban 2015-től állami támogatásnak minősül. Ez a bevételek kb. 2–3%-át jelenti.

⁶ Az összes bevételből az összes (állami és magán-) támogatás aránya.

⁷ Ez a számított érték fejezi ki, hogy az önkéntesekkel a szervezetek hány főállású teljes munkaidős munkavállalót váltanak ki.

A szektorban a szükséges humán erőforrást döntően, 85%-ban foglalkoztatással, 15%-át önkéntes segítők bevonásával biztosították. Bár minden szervezeti forma esetében a fizetett munkavállalók jelenléte dominált, a klasszikus civil szervezeteknél a 33%-ot is elérte az „időadomány”-ként elkönnyelhető ingyenes munkavégzés.

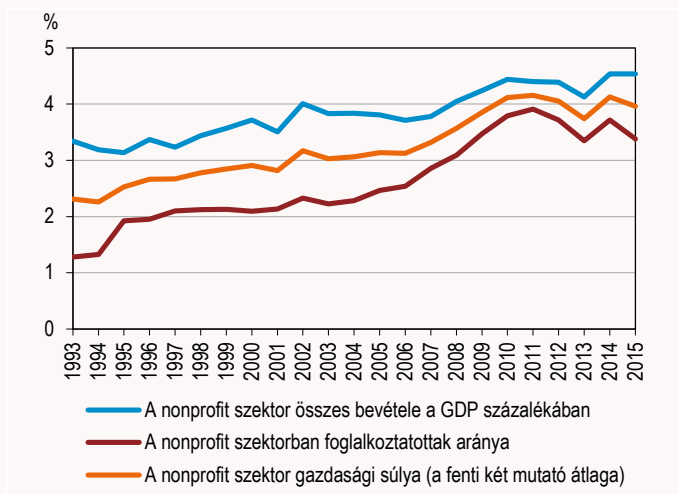
A nonprofit szektor gazdasági súlya a nemzetgazdaságban

A nonprofit szektor nemzetgazdaságban betöltött szerepéről, a közszolgáltatásban való közvetlen és közvetett részvételéről, a bruttó hazai termékhez való hozzájárulásáról vagy a foglalkoztatási potenciáljáról számos adat áll rendelkezésünkre. A 8. ábrán két olyan mutató alakulását követhetjük nyomon, amelyek alapján hozzávetőlegesen lemérhetjük ennek a szférának a nemzetgazdaságon belüli súlyát.

A nonprofit szervezetek összes bevételének a teljes GDP-hez viszonyított aránya 1993 és 2011 között harmadával emelkedett, de így sem nem tudta elérni az 5%-ot. Sokkal dinamikusabb fejlődés rajzolódott ki a foglalkoztatásban: háromszorosára nőtt a szektor munkaerőpiaci részesedése, ám itt a 4% elérése nem sikerült. A két – egymástól nem teljesen független – indikátor következő négy évben tapasztalható ingadozása a nonprofit gazdaságok körében lezajlott és még korántsem befejeződött szerkezeti átalakulás következménye.

8. ábra

A nonprofit szektor gazdasági súlya a nemzetgazdaságban (1993=100%)

Ha a két mutató (bevétel, foglalkoztatottak) átlagát vesszük, és ezt tekintjük a szektor nemzetgazdaságon belüli súlyának,⁸ megállapítható, hogy ez a súlyarány folyamatosan nőtt, csaknem megduplázódott, 2010–2012 között pedig meghaladta a 4%-ot is. A 2013. évi átmeneti visszaesést követően 2014-ben újra megemelkedett, értéke 4,1% volt, amely 2015-ben némileg csökkent. Mindez nagyrészt a közszolgáltatásban, illetve a közfeladat-ellátásban lezajlott – fent említett – változásoknak a hatása.

A klasszikus civil szektor súlya a teljes nonprofit szektoron belül

1993 óta a KSH a korábban meghatározott, statisztikai értelemben vett nonprofit szektorra vonatkozóan hajtja végre adatfelvételét. A közölt adatok sokféle bontásban, dimenzió mentén elérhetőek. Ugyanakkor hatá-

rozott igény mutatkozik arra is, hogy a teljes szférán belül az egyik legfontosabbról, a klasszikus civil szervezetekről ne csak egy-egy jellegzetességük kapcsán tegyünk említést az elemzés során, hanem erről a speciális részhalmastról a legfontosabb információkat külön is foglaljuk össze. Az alábbiakban bemutatjuk a klasszikus magánalapítványok és egyesületek alkotta csoport szektoron belül betöltött súlyát, teljesítményét és sajátosságait.

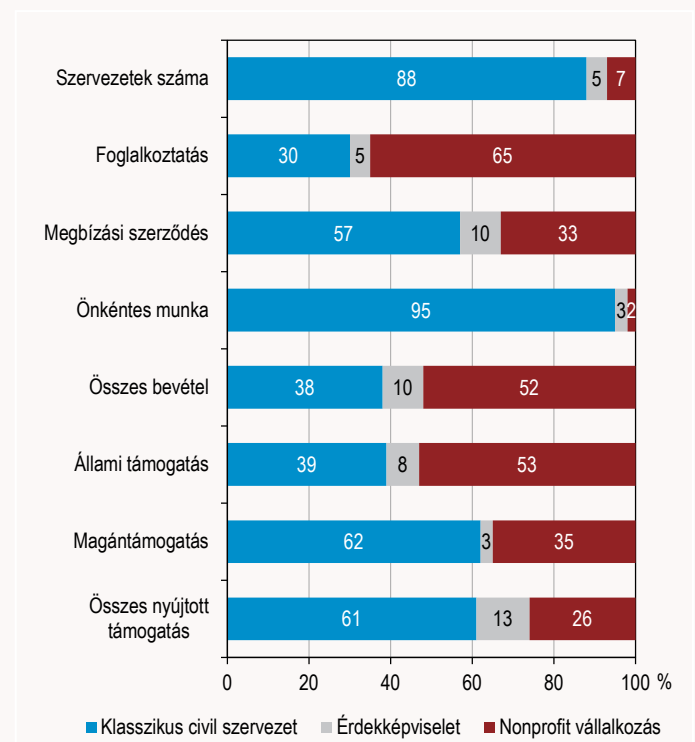
2015-ben a klasszikus civil szektorba sorolható szervezetek száma 54 ezer körüli volt. Ebből közel 20 ezer alapítványi, több mint 34 ezer szervezet egyesületi (szövetségi) formában működött.

A klasszikus civil szektor humán erőforrása mind mennyiségben, mind formájában különbözik a szektor többi részétől. A foglalkoztatottak számának általános csökkenése a klasszikus civilek esetében több mint ezer főt jelentett az előző évhez képest, számuk így is mintegy 36 ezer fő. Az alapítványoknak és egyesületeknek önkéntesként segítők száma viszont jelentős (ez adja teljes szektor 95%-át), a megbízási szerződéssel foglalkoztatottaké 7,5 ezer fő.

A bevételekből származó részesedést tekintve alulreprezentáltak: a 88%-os arányban jelen lévő civil szervezetek 2015-ben a befolyó összeg mindössze 38%-ával gazdálkodhattak. Bevételeik kétharmada továbbra is támogatásokból származik, 202 milliárd forint az állami és további 187 milliárd forint a magánszférából érkezett. A jórészt egyesületekből álló klasszikus alszektor esetében a tagdíjakból befolyt összegek sem elhanyagolhatók. Az alapítványok jelenléte viszont maga után vonja a támogatásokhoz kapcsolódó ellentétes irányú pénzmozgást, 2015-ben 100 milliárd forintot fordítottak magánszemélyek és intézmények megsegítésére.

9. ábra

A klasszikus civil szervezetek nonprofit szektoron belüli súlyának legfontosabb mutatói, 2015*

* A százalékos arányok azt mutatják, hogy a különböző mutatók teljes értékéből (a nonprofit szektor egésze a 100%) mekkora hányad jut együttesen a klasszikus civil szervezetekre.

⁸ Ezt a mutatót nem kívánjuk módszertanilag tudományos tartalommal megtölteni, pusztán a vizuális megjelenítés céljára szolgál. Tisztában vagyunk azzal is, hogy a bevétel és foglalkoztatottak között szoros kapcsolat áll fenn, így nem két független változó átlagáról beszélhetünk.

További információk, adatok (linkek):[Módszertan](#)[Táblák \(Stadat\)](#)[Táblázatok](#)www.ksh.hu**Elérhetőségek:**kommunikacio@ksh.hu[Lépjen velünk kapcsolatba!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789